

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

2023 -

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Varhaiskasvatuksen arvot ja toiminta-ajatus	3
3. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa	4
3.1. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus	4
3.2. Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	4
3.3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristössä	6
3.4. Katsomuskasvatus Rantasalmen varhaiskasvatuksessa	6
3.4.1. Elämänkatsomus ja mielipide	7
3.4.2. Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	7
4. Henkiset ja fyysiset rajoitteet	8
5. Lasten osallisuus ja yhteistyö vanhempien kanssa	8
6. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen arviointi	8
7. Kiusaamisen ehkäiseminen ja sovittelukeinot varhaiskasvatuksessa	9
8. Tunne- ja turvataitomateriaalia varhaiskasvatukseen	10
9. Linkit	11
10. Liitteet ja lähteet	11

1. Johdanto

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen tarkoittaa Rantasalmen varhaiskasvatuksessa sitä, että lapsia kohdellaan tasapuolisesti, yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi kaikissa tilanteissa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on varhaiskasvatuksen työväline, jolla ennaltaehkäistään eri syistä tapahtuvaa syrjintää. Suunnitelma tukee tasa-arvon edistämistä varhaiskasvatuksen arjessa.

Kasvattajayhteisö pohtii omia asenteitaan ja niiden näkymistä omassa toiminnassaan. Yhteisössä vallitsee myönteinen ja kannustava ilmapiiri, jossa on mahdollisuus avoimeen keskusteluun, tiedonhankintaan ja koulutukseen. Lasten kanssa keskustellaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Varhaiskasvattaja tunnistaa, kunnioittaa ja tuo esille moninaisia ihmisenä olemisen malleja toimien samalla niin, että jokainen lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi omana itsenään.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisessä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta vaan myös viihtyisän ja motivoivan varhaiskasvatusympäristön luomisesta lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tueksi. Rantasalmen varhaiskasvatuksen arvot ja toiminta-ajatus tukevat henkilöstöä tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa kasvatustyössä.

2. Varhaiskasvatuksen arvot ja toiminta-ajatus

Arvot

- Lapsilähtöisyys
- Yhteisöllisyys
- Turvallisuus
- Avoimuus

Rantasalmen varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus

Varhaiskasvatus tukee lapsen elinikäistä oppimista, jossa leikillä on tärkeä merkitys. Toimimme lapsen huoltajien kanssa yhdessä tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi.

3. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikkia ihmisiä kohdellaan samanarvoisesti, kunnioittavasti sekä yksilöllisyys hyväksyen.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansallisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

3.1. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa, että lapselle annetaan tilaa olla omanlaisensa tyttö, poika tai muilla tavoin itsensä määrittävä lapsi.

Rantasalmen varhaiskasvatuksessa huolehditaan, että jokaisella lapsella on oikeus tulla kohdatuksi omana itsenään, yksilöllisenä persoonana ja lapsen mielipiteitä kuunnellaan ja niitä arvostetaan. Varhaiskasvattaja ei rajoita lapsen mahdollisuuksia, vaan tarjoaa monenlaisia ihmisenä olemisen malleja ja antaa lapsen tehdä valintoja ilman sukupuolirooleihin liittyviä ennakko-oletuksia. Lapselle luodaan mahdollisuus tasa-arvoiseen toimintaan.

Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisun tavat tulevat kunnioittavasti, arvostavasti ja yhdenvertaisesti mahdollisiksi.

3.2. Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Kehotunnekasvatus on pienten lasten ikätasoista kehotunne- ja turvataitokasvatusta, mikä tähtää myönteiseen kehoitsetuntoon, kehonkuvaan ja hyvään tunteeseen omaa kehoaan kohtaan.

Lapsuuteen kuuluu oman kehon haltuun ottaminen ja tunnetaitojen harjoittelu. Kehotunnekasvatus on hyvää tunnetta omasta kehosta ja itsearvostusta. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta.

Kehotunnekasvatus on luonnollinen osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus tukee lapsen tietoisuutta omasta kehostaan sekä auttaa lasta huolehtimaan siitä. Toisen ja oman kehon kunnioittaminen ja erilaisten tunteiden kanssa elämisen harjoittelu ovat varhaiskasvatuksen arkea. Lapsen kehoon ja seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittely on tärkeä osa arkista lapsen kohtaamista. Lapsi on utelias, tutkii ja leikkii, ja hänellä on oikeus ikätasoiseen tietoon ja tukeen.

Pienen lapsen kohdalla keskitytään antamaan tietoja kehon toiminnoista ja sopivuussäännöistä sekä taitoja tunteiden käsittelyyn. Lapsen seksuaalisuus on kehoitsetunnon ja kehonkuvan haltuunottoa sekä ymmärrystä rajoista ja oikeuksista suhteessa omaan kehoon. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on tukea lasta pitämään huolta omasta kehosta, omista rajoistaan ja kehittymään omalla tahdillaan. Samanaikaisesti kasvattaja auttaa lasta myös arvostamaan ja kunnioittamaan itseään juuri sellaisena kuin on.

Tavoitteena on lapsen myönteinen suhtautuminen omaa kehoaan ja tunteitaan kohtaan

Myönteinen asenne omaan ja toisen kehoon

Avoin ilmapiiri ja sanasto kehon tunteesta ja kehityksestä puhumiseen

Perustaidot tunteiden tunnistamisessa ja niiden kanssa pärjäämisessä

Taito kysyä sekä hakea tukea ja apua

Taito erottaa myönteinen ja kielteinen läheisyys tai kosketus

Itsestä huolehtimisen taidot ja tiedot

3.3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristössä

Oppimisympäristö on niin fyysinen kuin psyykinen ja sosiaalinenkin ympäristö. Oppimisympäristöön kuuluvat lasten kasvua ja oppimista tukevat tilat, paikat, välineet, tarvikkeet ja toimintatavat sekä yhteisö. Kasvattaja huomioi, millainen on tasa-arvoinen oppimisympäristö. Lisäksi tiedostetaan oppimisympäristöjen vaikutus mm. lasten leikkien sisältöihin. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä lasten kanssa otetaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, ja huolehditaan ettei niihin sisälly epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä.

Lapselle luodaan mahdollisuus tasa-arvoiseen leikkiin ja toimintaan. Kaikki materiaalit, lelut, kirjat, pelit ym. ovat tarjolla tasapuolisesti kaikille lapsille. Lasten osallisuus oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan kuuntelemalla, havainnoimalla sekä toteuttamalla lasten ideoita ja näkemyksiä.

3.4. Katsomuskasvatus Rantasalmen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa katsomuskasvatusta toteutetaan Rantasalmen varhaiskasvatussuunnitelman ja Opetushallituksen antamien ohjeistuksien mukaisesti.

Opetushallituksen ohjeessa Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista Varhaiskasvatuksessa kuvataan, miten uskonnon ja omantunnon vapautta koskevat säännökset Suomen perustuslaissa (731/1999), varhaiskasvatuslaissa (13.7.2018/540) ja muussa lainsäädännössä tulee ottaa huomioon Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta toteutettaessa sekä mahdollisia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia sekä niille vaihtoehtoista toimintaa järjestettäessä.

Ohjeen tarkoituksena on varmistaa sivistyksellisten ja uskonnon vapautta koskevien perusoikeuksien toteutuminen Varhaiskasvatuksessa, edistää suvaitsevaisuutta ja moniarvoisuutta sekä varmistaa, että Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus on uskonnollisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatuksen järjestäjät vastaavat katsomuskasvatuksen toteuttamisesta, juhlien sekä uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten ja niille vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisestä säännösten ja määräysten edellyttämällä tavalla. Ohje koskee kaikkea varhaiskasvatuslaissa säädettyä.

Opetushallituksen ohjeistus

Opetushallituksen hyväksymien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta.

Sitoutumattomuudella tarkoitetaan, että katsomuksia tarkastellaan tasaveroisina arvottamatta niitä. Lasta ei saa ohjata mihinkään katsomukseen eikä häneen saa katsomuksellisesti vaikuttaa.

3.4.1. Elämäkatsomus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisten elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Rantasalmen varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan erilaisiin vakaumuksiin niitä kunnioittaen avoimesti ja yhdenvertaisesti. Ennakkoluuloja ja pelkoja ehkäistään ja poistetaan tietoisuutta lisäämällä. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia tutustua eri uskontojen ja vakaumusten tapoihin, kunkin omia perinteitä kunnioittain.

3.4.2. Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Rantasalmen varhaiskasvatuksessa kaikki ihmiset nähdään samanarvoisina etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta. Syrjinnän ennaltaehkäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota ja aikuiset toimivat tässä mallina. Syrjinnän tunnistaminen ja välitön puuttuminen nähdään tärkeänä ja erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lasten vaihtelevat taustat ja tarjotaan kokemuksia oman kielen ja kulttuurin tärkeydestä ja arvokkuudesta. Avoimella ja kunnioittavalla suhtautumisella perheisiin sekä kuuntelemalla lasten näkemyksiä ja mielipiteitä tuetaan lasten kulttuurisen identiteetin kehittymistä.

Keskustelevaa yhteistyötä huoltajien kanssa toteutetaan tarvittaessa käyttämällä tulkkipalveluja.

4. Henkiset ja fyysiset rajoitteet

Ketään ei syrjitä vammaan tai terveydentilan perusteella. Lapsen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista huolimatta psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Varhaiskasvatuksessa lähtökohtana on, että lapsella on mahdollisuus osallistua kaikenlaiseen toimintaan.

Varhaiskasvatuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai paikka osoitetaan ryhmästä, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia.

Rakennuksissa ja kulkureiteillä huomioidaan esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus sekä hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit). Nämä seikat varmistetaan myös suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaalit, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon.

Lapsen huoltajan kanssa sovitaan, mitä lapsen sairaudesta tai vammasta voidaan kertoa varhaiskasvatuksessa muille lapsille ja heidän huoltajilleen.

5. Lasten osallisuus ja yhteistyö vanhempien kanssa

Kasvattajan tehtävänä on toiminnallaan taata, että jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja olla osallinen. Lasta ei saa syrjiä esimerkiksi kulttuuri- tai perhetaustan, uskonnon, vammaan tai terveydentilan perusteella. Lapsen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa kiinnitetään huomiota tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmiin.

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan tasapuolisesti yhteistyö- ja osallistumismahdollisuuksia kaikille huoltajille. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja avoin vuorovaikutus. Perheille annetaan mahdollisuus kertoa heille tärkeistä asioista ilman ennakko-oletuksia. Yhteisön ja perheiden huomioimisella on positiivinen vaikutus lasten hyvinvointiin ja osallisuuden kehittymiseen.

6. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen arviointi

Varhaiskasvatuksen henkilökunta havainnoi lasten eri tilanteita myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lasten kanssa arvioidaan ja keskustellaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta lapsiryhmässä. Kasvattajat huomioivat aiheen vuorovaikutuksessa sekä lasten että huoltajien kanssa.

Tarvittaessa huoltajat voivat antaa palautetta myös heille suunnatun asiakastyytyväisyyskyselyn yhteydessä.

Jokainen varhaiskasvatusyksikkö selvittää ja arvioi miten lapset ja huoltajat kokevat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen omassa yksikössään. Tämän jälkeen sovitaan tarvittavat kehittämiskohteet ja konkreettiset toimenpiteet ja niiden toteutumista arvioidaan sovitusti.

7. Kiusaamisen ehkäiseminen ja sovittelukeinot varhaiskasvatuksessa

Rantasalmella on varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma sekä kuntatason hyvinvointisuunnitelma

Kiusaamisen ehkäiseminen:

- + kasvattaja on läsnä ja havainnoi ja siten varmistaa lapsen turvallisen olon ennaltaehkäisemällä kiusaamistilanteet
- + lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi ja on osallisena arjessa
- + lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ilmiönä ikätasoon sopivalla tavalla
- + kasvattaja ohjaa, on esimerkkinä ja asettaa rajat sekä kannustaa hyvään vuorovaikutukseen
- + lapsiryhmässä ja yksikössä on yhteisesti sovitut säännöt ja sopimukset, joiden noudattamisesta huolehditaan
- + huoltajia kuullaan ja he ovat osallisina lapsensa varhaiskasvatuksessa

Puuttuminen ja selvittäminen kiusaamistilanteessa:

- + Ohjeena on Rantasalmen kunnan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma sekä yksikköjen ryhmäkohtaiset suunnitelmat sisältäen tarvittaessa kirjallisena selvityksenä:
  - dokumentoinnin tapahtumista
  - tilanteessa mukana olleet henkilöt
  - tilanteen seurannan ja jatkokäsittelyn
  - asiasta vastaavan kasvattajan näkemys

8. Tunne- ja turvataitomateriaalia varhaiskasvatukseen

Anne-Maria Kuusela: Ympyriäiset -sarja. Mäkelä. *(Aiheina omat vahvuudet, selviytyminen kiukun ja pettymyksen tunteista, kannustaminen yhteistyöhön)*

Avril McDonald: Jukka Hukka -sarja ja tunnekortit. PS-Kustannus. *(Aiheina ystävällisyys ja toisten huomioiminen, itseluottamuksen vahvistaminen, pelon ja jännityksen kesyttäminen, menetys ja surusta selviäminen, rauhoittumisen harjoittelu)*

Elina Marjamäki, Susanna Kosonen, Soile Törrönen ja Marjo Hannuksela: Lapsen mieli. Mielen terveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen mielen terveysseura.

Huomaa hyvä! -oppilaskortit. Positive.

Julia Pöyhönen ja Heidi Livingston: Fanni -sarja ja Fannin tunnetaitokortit. Kumma. *(Kirjat tutustuttavat lapset tunnetaitoihin ja käytännön tundesäätelykeinoihin askel askeleelta)*

Kaija Lajunen, Minna Andell, Mirja Ylenius-Lehtonen: Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Katri Kirkkopelto: PIKI. Lasten Keskus. *(Tarina ryhmässä tapahtuvasta kiusaamisesta, itsetunnon vahvistamisesta, tunteista ja ystävydestä)* PIKI. Materiaalipaketti

Lotta Uusitalo - Malmivaara ja Kaisa Vuorinen: Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. PS-Kustannus.

Huomaa hyvä! -toimintakortit. PS -Kustannus. *(Vahvuusvaris johdattaa lapset ja nuoret löytämään omat luonteen vahvuutensa)*

Mary Hoffman ja Ros Asquith: Meidän ja muiden tunteet. Lasten Keskus.

Mervi Juusola: Sosiaalisten taitojen treenikirja - Hyvän kaveruuden avaimet. *(Yli 100 harjoitusta; itsetunnon vahvistaminen, ystävyys taidot, ryhmässä toimiminen, tunnetaitojen vahvistaminen, sisarusuhteet, kiusaamistilanteissa pärjääminen)*

Mervi Juusola ja Jonna Koski: Hyvä minä! Tutkimusretki itsetuntoon. Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin majakka. *(Yli 100 harjoitusta; omat vahvuudet, tunteet, hyvä kaveruus ja puolensa pitämisen taito)*

Mervi Juusola ja Jonna Koski: Tunteiden aakkoset. Mielenvoimaa.net. *(Koskettava tarina isoista ja pienistä tunteista)*

Mervi Juusola ja Jonna Koski: Ystävyys pelisäännöt. Voimakirja Oy. *(Satu lapsen sosiaalisista suhteista)*

Raisa Cacciatore ja Helena Häkkinen: Ystävyys on ykkönen. Minerva. *(Tarina ystävyysuhteiden solmimisesta ja kiusaamisen ehkäisemisestä)*

Raisa Cacciatore ja Susanne Ingman - Friberg: Pipunan ikioma napa. Jokaisella on oikeus päättää omasta kehostaan! Lasten Keskus.

Riikka Riihonen ja Kaisla Suokas: Aada ja kiukkuleijona. Kumma. *(Tässä satukirjassa Aada harjoittelee uusia ja tärkeitä kiukun sietämisen taitoja)*

Tiina Haapsalo, Katri Kirkkopelto ja Laura Repo: Mun ja Sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten Keskus.

Tunne-etsivät. http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/tunne-etsivat *(Pelillinen oppimateriaali, jonka avulla harjoitellaan tunteiden tunnistamista puheesta ja kasvojen ilmeistä.)*

Tunnekuvat. Mikael Oppimis- ja ohjauskeskus.

Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit. PS-Kustannus.

Vilja Laaksonen ja Laura Repo: Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Folkhälsan.

9. Linkit

Opetushallituksen katsomuskasvatus ohjeistus- linkki:

<https://peda.net/id/a122bcbeee5>

Väestöliitto <https://www.vaestoliitto.fi/>

MLL <https://www.mll.fi/>

Seta <https://seta.fi/>

Tyttöjen talo <https://tyttojentalo.fi/>

10. Liitteet ja lähteet

Liite: Rantasalmen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Rantasalmen varhaiskasvatussuunnitelma 2022

Rantasalmen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Kaarinan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2021

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

Mannerheimin Lastensuojeluliitto mll.fi

Opetushallituksen ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa OPH-55-2018

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Opetushallitus

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus SETA ry

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014